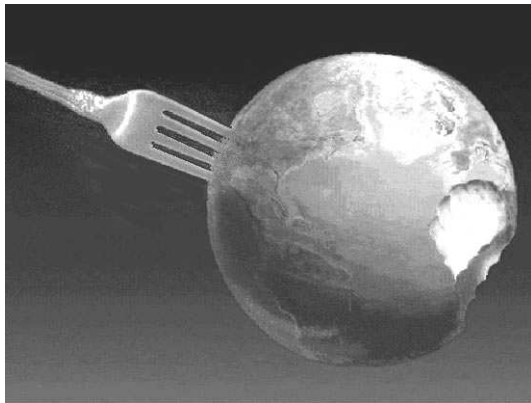

СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ

Сакраментальне питання "Скажіть, яку державу будувати, і я буду будувати" досі лишилось без відповіді. Доводиться визнати, що теперішні спроби реформування України відбуваються майже в цілковитій темряві. Такий стан триватиме доти, доки не збагнемо, що ефективний розвиток системи "Україна" неможливий без врахування процесів у надсистемі. А ситуація в надсистемі, тобто у світі, далеко не ординарна. Більшість серйозних дослідників вважає, що людство переживає чергову кризу і вже протягом одного покоління стане зрозуміло, чим вона закінчиться — знищенням цивілізації чи її трансформацією у нову якість.

ДЕСТАБІЛІЗАЦІЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Стрімкі кліматичні зміни вже стали загально визнаним фактом. В порівнянні з 60-ми роками бурі на планеті почастішали вчетверо, швидкості вітру зросли, матеріальні втрати від стихії удесятерились. Урагани зі швидкістю вітру більше 200 км/год стають звичайним явищем. Вчені переконані, що швидкості вітру будуть зростати і прогнозують урагани зі швидкістю 360 км/год, проти яких не устоїть жодний хмарочос. Ще недавно такий прогноз видавався чимось фантастичним. Проте під час урагану Мітч на початку листопада 1998-го року пориви вітру вже досягали 280-300 км/год.

Уряди багатьох держав починають бити на сполох у зв'язку з підвищенням рівня Світового океану. Протягом 10-20 років, за прогнозами деяких вчених, відбудеться затоплення узбережжя Китаю, де проживає 40% його населення. Зникне більшість пляжів Східного узбережжя США, цілком зникнуть Сингапур, Кіпр, Мальта, Фіджи, Куба, Ямайка, Мальдіви і багато інших країн та географічних регіонів.

Події останнього часу свідчать, що на Землі почалась кліматична криза. Кліматична криза — це такий стан, коли збитки від природних лих стають співмірними з вартістю валового національного продукту за відповідний період.

Те, що людина зробила з природою, за своїми масштабами є катастрофою. Вода забруднюється вже в повітрі, знищені мільйони гектарів родючих ґрунтів, планета занечищена отрутохімікатами і радіоактивними відходами, зникають ліси, насуваються пустелі.

Внаслідок людської діяльності у світі ЩОДЕННО гине в середньому кілька видів тварин і рослин. Зникнення наших сусідів — це недвозначне попередження: ми також можемо зникнути.

РУЙНУВАННЯ СОЦІУМУ

Паралельно з деградацією навколишнього середовища розвивається ще небезпечніший процес — процес інтелектуального і морального виродження людини, її обездуховлення. Це явище називають деантропологізацією: втратою людського при збереженні всіх тілесних рис, властивих гомо сапієнсу. Серед причин її виникнення — відчуження від природи, землі, дому, родини, зростаюча урбанізація, надзвичайна метушливість людини, насильство з боку політичних, соціальних, комерційних організацій, інформаційний вибух. Альберт Швейцер визначив людину 20-го сторіччя як "явище явно патологічне", оскільки в ній "виразно ослаблена здатність мислити". Для сучасної технологічної цивілізації здатність мислити підмінюється її імітацією — здатністю механічно накопичувати відомості (думки, факти, правила, зразки).

Значний внесок у посилення негативних тенденцій належить масовій культурі, первинним генератором якої є США. Головним каналом її проникнення є телебачення. Сьогодні воно у своїй масі пропагує національний нігілізм, культ грошей, індивідуалізм, насильство, сексуальні збочення.

У сучасному світі на психічні захворювання страждає майже половина мільярда людей, причому їх число зростає. З'являються нові психічні захворювання, наприклад, пов'язані зі СНІДом. За даними спеціальних вибіркового досліджень, виконаних в 60-ти країнах за **90 років ХХ століття, поширеність психічних захворювань зросла в 6 разів.** В 40 разів зросла поширеність алкоголізму і в 29 разів — олігофренії.

ВИДИМІ ЗНАКИ ЗАГАЛЬНОЇ КРИЗИ

Порівняно «невидима» деградація на духовному і психічному рівнях призводить до цілком реальної кризи.

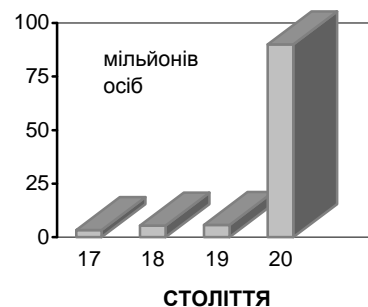
За роки першої світової загинуло приблизно 20 мільйонів людей, що вдвічі більше, ніж за два попередні століття. Друга світова війна забрала 50 мільйонів життів. У більш ніж 150 війнах, які були розв'язані з того часу, загинуло 20 мільйонів і було поранено 60 мільйонів осіб.

Головна особливість сучасних конфліктів — жорстокість, яка досягла небачених раніше масштабів. Звіряча лють людей стосовно одне одного — не винахід сучасної епохи, але ще ніколи вона не виявлялась з такою силою і таким розмахом. Повсюдно поширилися мародерства, захоплення заручників, масові згвалтування, обстріл транспорту з медичною допомогою, застосування жінок і дітей як «гарматного м'яса» — коли виникає необхідність прорвати лінію фронту або подолати мінні поля.

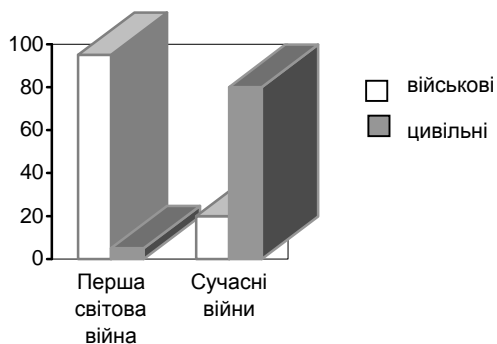
Вражає динаміка жертв серед військовослужбовців і цивільних осіб. В ході першої світової війни 95% всіх втрат припадало на військових і лише 5% — на цивільних осіб. Під час другої світової війни втрати цивільних склали вже 75%, а в наступних війнах — в середньому 80%. У деяких сучасних військових конфліктах (наприклад, у Чечні) понад 90% втрат складають цивільні особи, в основному зовсім невинні — жінки та діти. **За десятиріччя до 1992 року у війнах було вбито понад півтора мільйони дітей і більше чотирьох мільйонів отримали фізичні каліцтва.**

На думку серйозних вчених, демографічні процеси, розігрівання атмосфери, накопичення у воді отрутохімікатів, ерозія ґрунтів, послаблення озонового шару, скорочення запасів продовольства, загибель багатьох видів тварин **викличуть безкомпромісну боротьбу за перерозподіл залишків природних ресурсів, тож застосування у майбутньому ядерної зброї виглядає цілком реальним.**

КІЛЬКІСТЬ ЗАГИБЛИХ У ВІЙНАХ

СПІВВІДНОШЕННЯ ВТРАТ
ВІЙСЬКОВИХ І ЦИВІЛЬНИХ

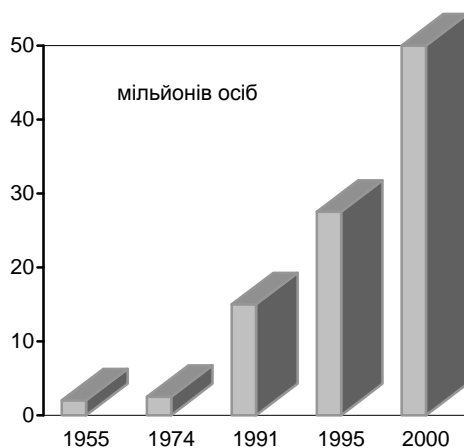

Ілюзорною є надія на те, що поширення демократії сприятиме зменшенню військових конфліктів. Теза про те, що «демократичні країни не воюють між собою», ґрунтується на минулому досвіді небагатьох держав, — просто незначна кількість демократій відповідно вела й менше війн. Надмірна довіра до отожднення демократій і миру, що ґрунтується на застарілих припущеннях, стає реальною загрозою, оскільки може приспати почуття небезпеки у тих, хто поділяє подібні теорії.

Віденський філософ Ганс-Дітер Кляйн говорить про **глибинний «націонал-соціалістичний» устрій сучасної світової політики**. Кляйн поєднує обидва терміни правомірно, оскільки характерними рисами держави у XX столітті слід вважати принципи соціальної державності і національний принцип. Якщо потреби мешканців національної соціальної держави починають стихійно зростати, то держава намагається задовольнити дані потреби. Зробити це вона може тільки там, де зіткнеться з об'єктами, які чинитимуть найменший опір. Такими, по суті, є два типи об'єктів: навколишня природа і народи, які не можуть себе захистити.

Неконтрольоване поширення ядерних технологій та ядерної зброї робить цілком можливим її застосування в локальних конфліктах або терористичних цілях. Ядерний боєприпас малого калібру можна перенести в одному саквояжі. Експерти Пентагону вважають, що він виготовляється за 7 — 9 діб. Але й це не обов'язково — ядерну зброю в готовому вигляді (артилерійський снаряд, інженерний фугас або диверсійну ранцеву міну) можна купити або викрасти. Боєприпаси такого типу цілком придатні для виконання великомасштабного шантажу чи акцій диверсійно-терористичного характеру. Транспортування ядерного боєзаряду не складніше, ніж транспортування наркотиків, для яких поки-що немає кордонів.

КІЛЬКІСТЬ БІЖЕНЦІВ У СВІТІ

початку «холодної війни», у світі нараховувалось 2 млн. біженців. Згідно з даними Верховного комісаріату ООН з питань біженців (UNHCR), у 1994 році біженців нараховувалось 19.7 млн. Це майже у 8 разів більше, ніж 20 років тому, і майже на 5 млн. більше, ніж у 1991 році. В 1995 році їх нараховувалось 27.5 млн. осіб, а на 2000 рік прогнозується понад 50 млн.

ЩО Ж НАСПРАВДІ ВІДБУВАЄТЬСЯ?

Відповідь звучить дуже просто, але якщо в неї вдуматись, то вона викликає шок: **людство вже вичерпало свою екологічну нішу і переживає кризу, яка буде вирішена протягом життя одного покоління.**

Про те, наскільки швидко може настати катастрофа з незворотними наслідками, образно пише американський вчений Лестер Браун у книзі «Двадцять дев'ятий день». Уявімо, що на поверхні озера росте один листок, щоденно — за геометричною прогресією — подвоюється кількість листків, що вкривають озеро. Припустимо, що на тридцятий день листками буде вкрито все дзеркало озера. Отже, вчора, на 29-й день, було вкрито удвічі менше, тобто половина озера. «Наше глобальне озеро, в якому живуть мільярди людей, — попереджує вчений, — вже заповнене принаймні наполовину. Протягом життя наступного покоління воно може виявитися заповненим цілком».

Криза може мати лише два варіанти розв'язання: або остаточна деградація з можливістю зникнення людського роду, або освоєння нової екологічної ніші, що передбачає радикальну зміну людиною своєї поведінки та її взаємовідносин з Богом, людьми, природою. **Процеси деградації сьогодні вже очевидні — ми скочуємось до епохи ідейного, соціального і технологічного хаосу.** Щоб уникнути самознищення, людству в цілому, і Україні в тому числі, неминуче доведеться пройти через важкий і болісний пошук нової екологічної ніші. Цю неприємну істину треба

Можливість придбати готові ядерні боєприпаси особливо зросла завдяки вивозу до Росії ядерної зброї з країн колишнього СРСР. На її ракетно-технічних базах і у спецховищах на сьогоднішній день накопичилось близько 20 тисяч боєзарядів тактичного і оперативно-тактичного призначення. Проте в країні зростає нестабільність всієї державної і військової структури, корупція пронизує систему їхнього керівництва, що послаблює контроль за зброєю.

Характерною рисою нашого часу стало збільшення масштабів вимушених людських переміщень. 40 років тому, на

раз і назавжди усвідомити і не плекати ілюзій, що все владнається саме собою. Хоча б тому, що для відновлення природної рівноваги ПРИ СУЧАСНОМУ СПОСОБІ ЖИТТЯ І ВИРОБНИЦТВА потрібно, щоб населення Землі зменшилось принаймні в 10 разів.

ЯК ЦЕ БУЛО 8 ТИСЯЧОЛІТЬ ТОМУ

Як не дивно, але подібна ситуація в історії людства вже була. Приблизно 8 тисяч років тому. Йдеться про події, відомі в науці як «Верхньопалеолітична криза» і «Неолітична революція». Що їх споріднює з сучасними подіями? Передусім те, що тоді, як і тепер, людство вичерпало свою екологічну нішу і стрімко скочувалось до самознищення.

ВЕРХНЬОПАЛЕОЛІТИЧНА КРИЗА

Верхньопалеолітична криза охопила середні широти Євразії, де розвиток в цей час відбувався найбільш динамічно. Люди оволоділи надзвичайно продуктивними знаряддями, методами і навичками полювання. На тлі загального потепління виникли сприятливі умови для зростання населення і, відповідно, зростання матеріальних потреб суспільства. Проте не лише матеріальні потреби стали головною причиною надмірного тиску на природу. Мисливцями опанувало ейфоричне відчуття безкарності, а мисливський азарт і нестримне прагнення до успіху за межами необхідного перетворили людей в справжню кару для всього тваринного світу. Природа не могла нескінченно витримувати тиск такого оснащеного і нестримного агресора. Почали зникати поголів'я і цілі види тварин, що здавна були об'єктом полювання. Плоди дерев не могли забезпечити потреби в їжі. Почався масовий голод.

Екологічна криза не могла потягнути за собою кризи, так би мовити, «політичної». Конкуренція між племенами досягла небаченої жорстокості, вбивство і людоджерство були звичайною бойовою нормою. Кількість населення скоротилась на порядок, в деяких зонах люди зовсім зникли. Екологічна ніша була вичерпана, людство стояло на порозі самознищення. Для відвернення катастрофи потрібно було терміново знайти радикальний вихід.

НЕОЛІТИЧНА РЕВОЛЮЦІЯ

Таким радикальним вирішенням кризи став перехід деяких племен до землеробства і тваринництва. Почалась неолітична революція — грандіозний процес комплексного перетворення суспільної життєдіяльності. Згідно з сучасними комплексними дослідженнями, її головним вогнищем, своєрідним організаційним ядром стала Циркумпонтійська зона (територія навколо Чорного моря, включаючи терени сучасної України) і Близький Схід.

Саме тут люди вперше почали співробітництво з природою, переставши бути лише споживачами її благ. Землеробство і тваринництво — діяльність незрівнянно більш «толерантна» до природи, ніж полювання і збиральництво: вона використовує додаткові ресурси середовища і за рахунок цього створює менший руйнівний вплив для отримання одиниці корисного продукту.

Виникає питання, яким чином осілі землероби змогли вистояти в боротьбі з агресивними голодними кочівниками, які нападали несподівано і від яких вже не можна було, як раніше, врятуватись втечею?

Вирішення цієї загадки полягає в тому, що неолітична революція стала можливою завдяки одночасному здійсненню трьох модернізацій, трьох радикальних проривів — світоглядного, організаційного і технологічного.

СВІТОГЛЯДНИЙ ПРОРИВ: ВЕДИЧНИЙ СВІТОГЛЯД

Наведення порядку в суспільстві почалося з наведення порядку в головах людей. Це було здійснено завдяки потужному світоглядному і релігійному імпульсу, ядром якого стало ведичне вчення. Його центральні ідеї — наявність Бога-Творця, єдність всього сущого, верховенство морального закону, безсмертність людської душі, святість хліборобської праці. Все це створило потужні передумови для людської солідарності, накопичення і передачі знань, цілеспрямованості, творчості та безстрашності.

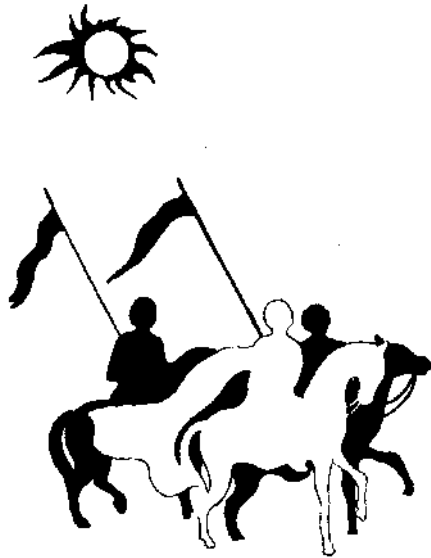
ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ПРОРИВ: КАСТОВИЙ УСТРІЙ

Організаційний прорив виявився у формі соціального структурування згідно з Кодексом Ману (Кодексом Людини). Його головна ідея полягає в тому, що людське суспільство — це єдиний організм, в якому люди мають вроджені здібності до виконання чотирьох основних соціальних функцій: 1 — світопізнання, 2 — державне керування і збройний захист, 3 — торгівля і організація виробництва; 4 — кваліфікована праця. Таке уявлення про природу людського суспільства було реалізоване в системі чотирьох соціальних підсистем — т.з. «варн» або «каст», згадки про які збереглися аж до нинішніх часів в українській культурі. Найбільше згадок збереглося про касту мудреців — «рахманів» або «врахманів», зокрема, в географічних назвах, у святкуванні майже по всій Україні «Рахманського великодня», в легендах, приказках (напр., «постимося як рахмани», «рахманний кінь», «рахманна земля»), в «Повісті врем'яних літ» і т.і.

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОРИВ: ЗЕМЛЕРОБСТВО І ТВАРИННИЦТВО

Технологічним аспектом переходу до нової екологічної ніші стали в першу чергу землеробство і тваринництво. Мисливцю, озброєному луком і стрілами, щоб прогодувати себе, потрібна територія в середньому 20 квадратних кілометрів. Проте цієї ж території достатньо для існування сотні землеробів.

Варто особливо наголосити, що застосування нових способів господарювання стало можливим завдяки ускладненню мислення і піднесенню його на значно вищий рівень. Для мисливця дії землероба і скотаря видавались безглуздими, адже людина кидала в землю придатне для їжі зерно, годувала і захищала тварин замість того, щоб їх убивати і з'їдати. Таким чином, технологічний прорив став можливим завдяки ширшому погляду людини на світ, здатності далі дивитись у майбутнє і краще бачити причинно-наслідкові зв'язки.

Важливим аспектом неолітичної революції стало створення нових видів озброєнь, без яких було б неможливо вистояти проти навал агресивних палеолітичних племен. Передусім це стосується винайдення мідної, а згодом бронзової і залізної зброї, а також формування першої у світі кінноти. Хлібороб рятував суспільство від голоду, вершник рятував від ворогів. До речі, це привело до формування двох важливих культів, архетипових для української душі, — культу хлібороба і культу вершника. До наших часів це дійшло у вигляді двох взаємно доповнюючих типів народної української культури — хліборобської і лицарської. При цьому не слід забувати і про третій, **найголовніший, хоча й менш помітний культ, — культ мудреця,**

«рахмана». Ця соціальна група тоді рятувала не тільки душу народу, але і його тіло. Йдеться про ведичну медицину, принципи та методи якої і нині дивують нас своєю ефективністю, простотою, доступністю.

СТРАТЕГІЯ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ

Все сказане вище найбезпосередніше стосується теперішньої ситуації. **Неолітична революція дає нам підказку щодо загальної схеми поведінки в умовах подолання планетарної кризи.** Зрозуміло, що світ за останні 8 тисячоліть надзвичайно змінився, людина багато в чому піднялась на незрівнянно вищий рівень відносно наших неолітичних предків. І тим не менше, **знову перед людиною стоїть питання “жити або вмерти”, і щоб жити, знову потрібно вирішити тринадцять завдань — здійснити три радикальні модернізації, три прориви: світоглядний, організаційний і технологічний.**

НОВА ПАРАДИГМА

Як завжди, **подолання хаосу і відновлення соціального порядку починається з відновлення порядку в головах людей.** Сучасна наука знаходиться на порозі сприйняття нової парадигми, згідно з якою наш світ не обмежується тільки грубоматеріальними феноменами і є не «годинниковим механізмом», але цілісним живим організмом. Ми стоїмо на порозі потужного світоглядного прориву, великого синтезу науки, релігії і мистецтва.

Є підстави стверджувати, що в Україні точкою відштовхування для нового світогляду буде традиційне християнство (православ'я і католицизм українського обряду). Наявність творчого християнського ядра дозволить, серед іншого, сміливо і щедро скористатися з духовних надбань інших етнічних і релігійних культур, не ризикуючи втратити власну ідентичність і збитися на манівці.

Але чи встигне своєчасно сформуватись нова "парадигма виживання", адже планетарна криза вже почалась? Історія науки вселяє оптимізм. Нова парадигма не приймається поступово, під невблаганним впливом очевидності та логіки. Зміна відбувається за історичними мірками миттєво і підкоряється закону "все або нічого". Вчені, які вибирають для себе нову парадигму, говорять про несподіване рішення або про спалах прояснюючої інтуїції, про те, що їх осяяло. Наблизитись до розуміння такого роду різкої зміни у сприйманні реальності дозволяє картинка, при розгляданні якої відбувається несподівана зміна у сприйманні фігур і тла, коли глядач бачить або вазу, або двоє облич у профіль.

СОЦІАЛЬНА САМООРГАНІЗАЦІЯ

Наявність ясного світогляду, знань і живої віри прискорить **процеси соціальної самоорганізації на принципах, у своїй основі подібних до Кодексу Ману (Кодексу Людини).** Звернемо увагу, що закони Ману — це не збірник правових норм, але відображення природних законів соціальної організації. Це як фізичні закони, які існують незалежно від того, визнаємо ми їх чи ні. Просто чим більше намагаємось їх ігнорувати, тим нестерпніше наше життя.

Обґрунтування різних аспектів природних принципів людської самоорганізації знаходимо в Новому Завіті (притча Ісуса Христа про таланти), в одкровеннях св. Павла і Емануїла Сведенборга, працях Григорія Сковороди, Рене Генона, Вячеслава Липинського, Еміля Дюркгейма, Володимира Шмакова. Передусім йдеться про те, що **народ — це живий етносоціальний організм («колективне тіло»), для розвитку якого необхідне виконання чотирьох системних функцій: світопізнання, державного адміністрування, бізнесу і кваліфікованої праці.**

Кожна людина має вроджені схильності до виконання однієї з цих функцій, і чим більше людей займається своєю спорідненою (природовідповідною) справою, тим здоровішою і щасливішою стають нація в цілому і кожен її член зокрема. Тому **правильний процес національної самоорганізації супроводжується формуванням чотирьох взаємозалежних відкритих соціальних підсистем — ВАРН (з санскриту — якість) або СОЦІОКАСТ (від латинського castus — чистий, витриманий, вільний), спеціалізованих на виконанні однієї з чотирьох згаданих системних функцій.** Їх характерними особливостями є відкритість для всіх громадян, що мають відповідні особисті якості, кастове самоврядування, рівновага прав і обов'язків, індивідуальна і колективна відповідальність, добір людей з

відповідними здібностями, колективне сприяння їхньому особистісному і професійному зростанню. За такої структури управління національним організмом здійснюють не демагоги, а найбільш здібні і фахово підготовлені люди — національна еліта: духовна, владна, бізнесова і професійна, яка складає кістяк чотирьох соціокаст.

Нагадаємо, що **українцям традиційно властива здатність формувати добровільні, самоврядні об'єднання, зокрема військові**. Попередні українські державні утворення, наприклад, Київська Русь і Козацька нація, мали становий устрій з виразними ознаками кастової самоорганізації. Наприклад, в Козацькій Україні "населення розділялось на кілька станів, які мали своє самоуправління, але всі разом підлягали гетьманському уряду: СЕЛЯНИ (виконували господарську повинність, тобто були піддані власнику землі, але мали свою управу і свій суд — так званий копний суд); МІЩАНИ, які розділялися на тих, що володіли Магдебурзьким правом (отже, мали свій магістрат і суд) і які ним не володіли (підлягали козацькій, тобто державній, юрисдикції); ДУХОВЕНСТВО, що мало власне самоуправління та суд, і ШЛЯХТА, яка, в принципі, ще за Хмельницького злилася із старшинською козацькою верствою. ...Вся система була виборна: селяни вибирали своїх старших і членів копного суду, так само чинили міщани й козаки. Духовенство також обиралося, зокрема священники приходів... Посполитий — селянин або міщанин — міг перейти у козаки й навпаки, козак у посполиті" (Шевчук Валерій).

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Ясний світогляд і соціальний порядок дозволять взяти під контроль бурхливий розвиток технологій і, образно кажучи, зробити людину володарем машини, а не її рабом. На порозі інформаційної цивілізації все зростаюча залежність людини від техносфери стає поважною проблемою. Наприклад, телекомунікаційні мережі і комп'ютерні інформаційні системи є становим хребтом всього державного і приватного секторів США. Щоденна діяльність банківської та енергетичної систем, керування повітряним рухом, транспортна мережа, навіть швидка медична допомога перебувають у повній залежності як від телекомунікацій, так і комп'ютерних мереж, цифрових баз даних і автоматичних систем безпеки, що постійно ускладнюються. Проте глобальна система Інтернет дозволяє дістатись до будь-якої комп'ютерної системи, в т.ч. і військової. Щороку фіксуються сотні тисяч спроб несанкціонованого втручання до банківських, військових, корпоративних комп'ютерних систем. Такого роду злочини можуть призвести до значних катастроф — екологічних, транспортних, енергетичних тощо.

Щодо розвитку нових технологій, то життя примушує нас акцентувати увагу на трьох головних напрямках.

По-перше, це **повні автаркічні цикли ресурсо- і природозберігаючих технологій** (включаючи альтернативну енергетику, переробну промисловість, раціональне житло, мінімізовані транспортні потоки, а також пов'язані з цим інформатику, телекомунікації, штучний інтелект і т.п.), спрямовані на перехід до нової екологічної ніші, які дозволять зменшити антропогенний тиск на природу при забезпеченні достатнього рівня життєвого комфорту.

По-друге, це **охорона фізичного та психічного здоров'я, пропаганда і масове поширення здорового способу життя**, що, серед іншого, потребує суттєвих змін в системі дошкільного виховання, освіти, фізкультури і спорту, харчування, масової культури.

По-третє, це **системи озброєнь**, здатні забезпечити надійний захист в ситуації міжнародної дестабілізації та соціального хаосу.

ШАНС ДЛЯ УКРАЇНИ І СВІТУ

Найбільш імовірний сценарій недалекого майбутнього передбачає обвальне накопичення цивілізаційних суперечностей, надзвичайно болючий розпад імперій (зокрема, російської, китайської та США), нестримне зростання ідейного, політичного і технологічного хаосу, руйнування соціальної тканини і системи міжнародної безпеки. В цих умовах Україна може черговий раз стати територією, через котру промчить руйнівний вихор завойовників і біженців. Цього разу він зруйнує все на своєму шляху, тому що сучасні війни все більше стають тотальними, орієнтованими на повне знищення.

Ми не в силах зупинити планетарну кризу. Але у нас є шанс пройти через «вушко голки» глобального апокаліпсису і вистояти в цій драматичній ситуації, більш того — використати її для творчості і самовдосконалення. **Для цього Україні потрібно форсувати прорив до нової екологічної ніші, який передбачає рішучий перехід на вищий рівень у стосунках Людина—Бог, Людина—Людина і Людина—Природа (в т.ч. штучна природа — техніка).** І докласти зусиль для ініціювання такого переходу у міжнародних масштабах. Адже зрозуміло, що в глобальній кризі легше вижити разом. Тому необхідне об'єднання всіх здорових сил, які ще лишилися на планеті, для спільного розв'язання спільних проблем.

В той же час Україні необхідно **діяти самостійно і покладатися лише на власні сили.** Цю думку своєрідно висловив Р.Хіггинс у книзі «Сьомий ворог. Людський фактор у глобальній кризі»: «Наше покоління зіткнулось з особливим викликом. Доведеться діяти насамоті або невеликими групами, не дивуючись і не нарікаючи на те, що більшість буде вперто триматися застарілих сподівань і легких шляхів, які ведуть у прірву».

